

: కంపెనీ నిర్వచనము :

భారత కంపెనీల చట్టం 2013 సెక్షన్ 2 (20) కంపెనీని క్రింది విధంగా నిర్వచించింది.

"సమిష్టి మూలధనం, పరిమిత రుణభాద్యత, పారంపర్యాధికారం, అధికార ముద్ర కలిగి ఉండి, నమోదైన స్వచ్ఛందమైన సంఘమే కంపెనీ."

కంపెనీ లక్షణాలు:

1. న్యాయాత్మకమైన వ్యక్తిత్వము
2. న్యాయసత్వము
3. పరిమిత రుణభాద్యత
4. అధికార ముద్ర
5. పారంపర్యాధికారము
6. యాజమాన్యము వేరు - నిర్వహణ వేరు
7. కంపెనీ నమోదు చేయాలి
8. వాటాలను బదిలీ చేసుకోవచ్చు

: కంపెనీ -వాటాలు- రకాలు :

ఈక్విటీ వాటాలు: వీటిని సాధారణ వాటాలు అని కూడా అంటారు. ఆధిక్యపు వాటాదారులకు డివిడెండు చెల్లించిన తరువాతనే మిగిలిన లాభాలను పంచుకొనే హక్కు కలిగిన వాటాలను ఈక్విటీ వాటాలు అంటారు. కంపెనీ రద్దు సమయంలో కూడా మూలధనాన్ని తిరిగి చెల్లించేటప్పుడు ఆధిక్యపు వాటాదారులకు చెల్లించిన తరువాతనే వీరికి చెల్లిస్తారు. ఈ వాటాదారులకు ఓటింగ్ హక్కులు ఉంటాయి. వీరికి చెల్లించే డివిడెండు రేటు స్థిరంగా ఉండదు.

ఆధిక్యపు వాటాలు: డివిడెండు పొందడంలోను, కంపెనీ పరిసమాప్తి సమయంలో మూలధనాన్ని తిరిగి పొందడంలోను ఆధిక్యత కలిగిన వాటాలను ఆధిక్యపు వాటాలు అంటారు. ఆధిక్యపు వాటాలపై స్థిరమైన రేటు ప్రకారం డివిడెండు చెల్లిస్తారు. వీటిని క్రింది విధంగా విభజించవచ్చును.

1. సంచిత ఆధిక్యపు వాటాలు
2. అసంచిత ఆధిక్యపు వాటాలు
3. విమోచనీయ ఆధిక్యపు వాటాలు
4. అవిమోచనీయ ఆధిక్యపు వాటాలు

5. మళ్ళీ భాగాన్ని పంచుకొనే ఆధిక్యపు వాటాలు
6. మళ్ళీ భాగాన్ని పంచుకోని ఆధిక్యపు వాటాలు
7. మార్పుకోవడానికి వీలున్న ఆధిక్యపు వాటాలు
8. మార్పుకోవడానికి వీలులేని ఆధిక్యపు వాటాలు

పిలుపుల బకాయిలు: కేటాయింపు మీదగాని, పిలుపులపై గాని ఏదైనా మొత్తాన్ని చెల్లించాల్సిందిగా వాటాదారులను కంపెనీ పిలిచినపుడు వాటాదారులు చెల్లించక పోతే ఆ మొత్తాన్ని పిలుపుల బకాయిలు అంటారు. అలాంటి పిలుపుల బకాయిలపై డైరెక్టర్లు కోరుకుంటే, కంపెనీ నియమావళి అనుమతిస్తే, అయిదు శాతం వడ్డీని ఆ మొత్తం బకాయిగా నిలిచిన కాలానికి వాటాదారులపై చార్జి చేయవచ్చు.

ముందుగా వచ్చిన పిలుపులు: ఏదైనా పిలుపుపై పైకాన్ని చెల్లించాల్సిందిగా కంపెనీ వారు. కోరినపుడు, వాటాదారులు సంబంధిత పిలుపుల మొత్తంతో పాటు భవిష్యత్తులో చెల్లించాల్సిన పిలుపుల మొత్తాలను కూడా ముందుగా చెల్లించడం జరిగితే అలాంటి మొత్తాన్ని ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల మొత్తం అని అంటారు. ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల మొత్తాన్ని, ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల ఖాతా పేరుతో ఉన్న ప్రత్యేకమైన ఖాతాలో క్రెడిట్ చేస్తారు.

ముందుగా వచ్చిన పిలుపుల మొత్తాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చెల్లించిన మూలధనంతో సంబంధం లేకుండా విడిగా అప్పుల వైపు చూపించడం జరుగుతుంది. అలాంటి మొత్తంపై సాధారణంగా సంవత్సరానికి ఆరు శాతానికి మించకుండా కంపెనీ నియమావళి నిబంధనల మేరకు వడ్డీని లెక్క గట్టడం జరుగుతుంది. ముందుగా వచ్చిన పిలుపులకు కంపెనీ ప్రకటించిన డివిడెండులో ఎలాంటి హక్కు ఉండదు.

: వాటాలను జారీచేయడం :

వాటాలను సమమూల్యమునకు జారీ చేయడం: కంపెనీ, వాటా ముద్రిత విలువకు వాటాలను జారీ చేస్తే, వాటాలను సమ మూల్యమునకు జారీ చేయడం అని అంటారు. ఉదాహరణకు ఒక కంపెనీ వాటా ముద్రిత విలువ పదిరూపాయలు. కంపెనీ ఆ వాటాను పది రూపాయకలకే ప్రజలకు జారీ చేస్తే, వాటాలను సమమూల్యమునకు జారీ చేయడం అని అంటారు.

డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడం

వాటాలను డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడం: కంపెనీ వాటాలను ముద్రిత విలువ కంటే తక్కువ విలువకు దానిని వాటాలను డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడం అంటారు. ముద్రిత విలువకు, జారీ విలువకు మధ్యగల తేడాను డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడానికి క్రింది నిబంధనలను పాటించాలి:

1. మొదటిసారిగా వాటాలను జారీ చేసేటప్పుడు డిస్కాంట్ ను అనుమతించరాదు.
2. వాటాలను డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడానికి సాధారణ సమావేశంలో తీర్మాణం చేయాలి.
3. వాటాలను డిస్కాంట్ తో జారీ చేయడానికి కంపెనీ లాబోర్డు అనుమతి అవసరం.
4. డిస్కాంట్ రేటు పది శాతానికి మించకూడదు.

ప్రీమియంతో జారీచేయడం

వాటాలను ప్రీమియంతో జారీ చేయడం: మంచి పేరు ప్రతిష్టలు కలిగి, మంచి భవిష్యత్తు గల కంపెనీలు తమ వాటాలను ముద్రిత విలువల కంటే అధిక విలువకు జారీ చేస్తారు. ముద్రిత విలువకు, అధిక విలువకు మధ్యగల తేడాను ప్రీమియం అంటారు. ఈ ప్రీమియం మొత్తాన్ని వాటా ప్రీమియం ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. వాటా ప్రీమియంగా క్రింది విధంగా ఉపయోగించాలి.

1. బోనస్ వాటాలను జారీ చేయడానికి
2. కంపెనీ ప్రాథమిక ఖర్చులను రద్దు చేయడానికి
3. వాటాలు లేదా డిబెంచర్లు జారీ చేసినప్పుడు అయిన ఖర్చులను లేదా డిస్కాంటును రద్దు చేయడానికి
4. విమోచనీయ వాటాలను లేదా డిబెంచర్లను తిరిగి చెల్లించేటప్పుడు, ప్రీమియం చెల్లించడానికి

:వాటాల జప్తు- తిరిగి జారీ :

వాటాల జప్తు: సాధారణంగా కంపెనీ వాటాదారుడు పిలుపు సొమ్ము చెల్లించక పోతే అతని వాటాలను స్వాధీనం చేసుకొంటుంది. దీనినే వాటాల జప్తు అని అంటారు. కంపెనీల చట్టం 2013 లో ఎక్కడా వాటాల జప్తు గురించి పేర్కొనలేదు . అందువల్ల ప్రతి కంపెనీ జప్తు విధానమును తన నియమావళిలో పొందు పరచాలి. జప్తు చేసే అధికారం డైరెక్టర్లకు ఇవ్వడం జరుగుతుంది. వాటాలను జప్తు చేయాలంటే డైరెక్టర్ల బోర్డు సమావేశంలో ఒక తీర్మాణాన్ని ఆమోదించాలి. కంపెనీ నియమావళి అనుమతిస్తే, నిబంధనలను అనుసరించి వాటాలను జప్తు చేయవచ్చు. కంపెనీ నియమావళిలో వాటాల జప్తుకు సంబంధించిన నిబంధనలు లేకపోతే, కంపెనీల చట్టం 2013, షెడ్యూలు 1 లోని జప్తుకు సంబంధించిన నిబంధనలు వర్తిస్తాయి. అవి.

1. కంపెనీ నియమావళి వాటాలను జప్తుచేసే అధికారాన్ని డైరెక్టర్ల బోర్డుకు యిస్తుంది.
2. పిలుపు సొమ్ము వాటాదారుడు చెల్లించనప్పుడు మాత్రమే కంపెనీ అతని వాటాలను జప్తు చేయాలి.
3. డైరెక్టర్ల బోర్డు సమావేశంలో జప్తుకు సంబంధించిన సవ్యమైన తీర్మానాన్ని ఆమోదించాలి.
4. పిలుపు సొమ్ము చెల్లించని వాటాదారునికి 14 రోజుల నోటీసు ఇవ్వాలి.
5. కంపెనీ శ్రేయస్సు కోసమే డైరెక్టర్లు వాటాలను జప్తు చేయాలి.

వాటాలను జప్తు చేయగానే వాటాదారుడు సభ్యత్వాన్ని కోల్పోతాడు. అతని పేరును సభ్యుల రిజిస్టరు నుండి తొలగించబడుతుంది. జప్తు చేసిన వాటాలపై అప్పటి వరకు వాటాదారుడు చెల్లించిన సొమ్ము కంపెనీకి చెందుతుంది. ఇది కంపెనీకి లాభం. ఇలాంటి లాభము మూలధన లాభమవుతుంది. దీనిని వాటాల జప్తు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి.

జప్తు చేసిన వాటాలను కంపెనీ రద్దు చేయవచ్చు. లేదా నియమావళి అనుమతీస్తే తిరిగి జారీ చేయ వచ్చు. జప్తు చేసిన వాటాలను డిస్కాంట్ తో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు అనుమతించిన డిస్కాంట్ ఇంతకు ముందు జప్తు చేసిన వాటాల మీద వసూలు అయిన సొమ్ముకు మించ రాదు. వాటాలను డిస్కాంట్ తో తిరిగి జారీ చేసినప్పుడు అనుమతించిన డిస్కాంట్ ను జప్తు ఖాతాలో ఉన్న మొత్తము నుండి డెబిట్ చేయాలి.

:ప్రోరేటా పద్ధతి (లేదా) హెచ్చు చందా వాటాలను ప్రోరేటా పద్ధతిలో కేటాయించడం:

కంపెనీ జారీ చేసిన వాటాల కంటే వాటాలు కావాలని వచ్చిన ధరఖాస్తులు తక్కువగా వుంటే, వాటాలను కేటాయించడం అంత కష్టము కాదు. అయితే ఒక్కొక్కప్పుడు జారీ చేసిన వాటాల కంటే ఎక్కువ వాటాలకు ధరఖాస్తులు రావచ్చు. ఈ విధముగా జారీ చేసిన వాటాల కంటే ఎక్కువ ధరఖాస్తులు రావడాన్ని హెచ్చు చందా అంటారు. కంపెనీ డైరెక్టర్లు, ఎక్కువగా వచ్చిన వాటా ధరఖాస్తులను ఏ కారణం చూపకుండా తిరస్కరించవచ్చు, లేదా ప్రోరేటా పద్ధతిలో కేటాయించవచ్చు. ధరఖాస్తుదారులు కోరిన వాటాలకు, జారీ చేసిన వాటాలకు నిష్పత్తి కనుక్కొని ఆ నిష్పత్తిలోనే వాటాలను కేటాయింపు చేసినట్లయితే, ఆ పద్ధతిని ప్రోరేటా పద్ధతిలో కేటాయింపు జరపడమని అంటారు. ఏ ధరఖాస్తుదారులకు వాటాలను కేటాయించడం జరగలేదో, ఆ ధరఖాస్తుదారులకు తిరిగి వారి ధరఖాస్తు సొమ్మును వాపసు చేయడం జరుగుతుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ధరఖాస్తు దారుడు కోరిన అన్ని వాటాలను కాకుండా కొన్ని వాటాలను మాత్రమే అతనికి కేటాయించినప్పుడు మిగిలిన అతని ధరఖాస్తు సొమ్మును అతని పేరిట కేటాయింపు ఖాతాకు మళ్లిస్తారు.